

Didaktika italijanskog jezika kroz pozorište

REZIME: Pozorište je kultura, tradicija, igra, ali i metoda u nastavi koja se mnogo koristi, svesno ili ne, za učenje stranog jezika. Ako se pozorište posmatra kao model za sastavljanje tekstova, bilo pisanih ili govornih, bila bi neophodna metodologija rada koja bi bila primenjena na svim lingvističkim nivoima, uz korišćenje, sa jedne strane, posebnih karakteristika pozorišta kao što su dijalog, monolog, kontekstualizacija, a, sa druge strane, prednosti motivacije i smanjenja afektivnog filtera. Hipoteza koja se zastupa u ovom radu je mogućnost, a shodno tome i način, da se karakteristike pozorišnih tekstova prilagode učenju italijanskog kao drugog ili stranog jezika. Ovaj rad ima za cilj da pokaže kako se pozorište samo po sebi ne može koristiti kao didaktički materijal, već se mora menjati metodologija rada kako bi se poboljšale jezičke veštine studenata.

KLJUČNE REČI: *didaktika, pozorište, igra uloga, dramatisacija*

Lingvistički nivoi opisani i klasifikovani po Zajedničkom evropskom okviru (ZEO) i tradicionalne tehnike učenja kroz upotrebu *dramatisacije, preuzimanje uloga, igru uloga* ne podudaraju se sa hipotezom o upotrebi pozorišta u didaktici stranog jezika. Pre svega zato što svaka tehnika učenja, kreirana na taj način, mora biti adaptirana da bi se koristila na više nivoa različitog intenziteta i težine. A kada se kreće od pozorišta a ne od didaktike, pojedine termine koji se često koriste u učenju stranog jezika bilo bi potrebno opet definisati.

Bilo bi lako povezati početni jezički nivo sa tehnikama dramatisacije, srednji nivo sa preuzimanjem uloga i napredni nivo sa režijom. Međutim, na taj način problemi se samo nagomilavaju ako se polazi od pozorišne umetnosti a zatim od njene primene u nastavi. Ako želimo da pojednostavimo, trebalo bi da pronađemo u pozorištu sledeće karakteristike posebno prilagođene stvaranju pozorišnih tekstova: tačnu *kontekstualizaciju*, koja omogućava studentu da sazna okvire odvijanja radnje; *dijalogenost*, koja se najviše koristi da podstakne studente na pisanje govornih tekstova, što podrazumeva pre svega njihovo aktivno učešće; *improvizaciju*, koja nudi studentima mogućnost da stvaraju tekstove reagujući na stimulanse koji ne dolaze od njihovog profesora ili kolega, već mogu da iskušavaju sami sebe razvijajući svoju kreativnost; *interpretaciju i dikciju*: pozorišni tekst zahteva tačnu interpretaciju, režiju, intonaciju i ritmičnost koja je moguća samo kao posledica dobro shvaćenog teksta (Balboni, P. E., 1991).

U ovakvom novom kontekstu pozorište može poslužiti kao odlično sredstvo da se postojeće tehnike didaktike italijanskog jezika uobliče a pojedini termini redefinišu.

1. Jezičke veštine i tehnike koje treba razvijati

Utvrđeno je već da se učenje bilo kog stranog jezika odvija kroz četiri osnovne veštine: slušanje, govor, čitanje i pisanje. Paralelno sa ovim veštinama, naučnici se slažu da treba pridodati i ne tako malu važnost drugim veštinama koje su, iako nisu primarne, ipak neophodne za usvajanje jezika i koje su definisane kao integrisane veštine. One podrazumevaju veštine interakcije (znati kako da razgovarate), te veštine transformacije i manipulacije tekstovima (rezimirati, parafrazirati, prevoditi, hvatati beleške, pisati diktate...).

Različite su tehnike za razvoj ovih veština, pri čemu mogu da se koriste i različita sredstva, naročito oslanjajući se na sposobnost nastavnika da ih integriše sa ostalim metodama koristeći istovremeno sopstvenu kreativnost i kreativnost učenika.

U tom smislu, pozorište, od čitanja do interpretacije, od dramatizacije do postavljanja na scenu, može biti naročito efikasno sredstvo u metodici nastave italijanskog jezika i kulture jer bi kod učenika razvijalo veštine primanja–slanja govorne i napisane poruke. Nesumnjivo, karakteristika koja najlakše približava te tehnike pozorištu jeste unutrašnja dijalognost koja je, kao primer naracije, akcije i intimnog izražavanja kroz dijalog, pogodna da studenti usvoje sociopragmatičke kompetencije.

Koristeći prostor, kontekst priče ili naraciju napisanu na pozorišni način, mogu se sprovesti obe tipologije dijaloga: transakcioni dijalog (koji podrazumeva prenos informacija) i dijalog interakcije (neophodan za uspostavljanje i održavanje međuljudskih odnosa) (Brown e Yule, 1984).

Sjajnu sintezu o tehnikama razvoja veština za vođenje dijaloga dala je Madalena Anđelino (Lo sviluppo delle abilità produttive, Dolci, R. e Celentin, P., 2000).

1. Tehnike uvežbavanja

- *Vežbanje* (eng. *drills*): mehaničke vežbe koje su namenjene da osnaže jezičke automatizme radi tečnijeg izražavanja, što zahteva od studenta da aktivira i koordiniše paralelno više lingvističko-kognitivnih procesa.
- *Dramatizacija*: ponavljanje dijaloga sa ciljem dobijanja pravilne intonacije i ritma rečenice; ponavljanje dijaloga zbog razvoja brzine govora da bi se prevazišle teškoće sa fonološkog aspekta.
- *Preuzimanje uloga* (eng. *role-taking*) ili vođena simulacija: ne zahteva kreativnost od studenata već se zasniva na varijacijama minimalnih elemenata jednog dijaloga koji je već poznat.

2. Tehnike simulacije

- *Realna igra uloga* (eng. *role-play*): simulacija koja dozvoljava studentima da slobodno komuniciraju u realnim situacijama (npr. pitati za ulicu, dati informacije o polasku voza...).
- *Igra uloga* po datom scenariju: na osnovu definisanog scenarija studenti mogu slobodno da komuniciraju bez upotrebe unapred pripremljenih fraza i gramatičkih konstrukcija. *Igra uloga* ovog tipa može se odvijati u stvarnim

situacijama (u kojima student igra sebe) ili u izmišljenim situacijama (u kojima student preuzima ulogu nekog drugog).

- *Telefonski razgovori* ili ćaskanje (eng. *chat*): klasičnoj igri uloga pridodaje se otežavajuća okolnost (autentična u realnim situacijama) da ne vidimo s kim razgovaramo, a samim tim ne možemo da protumačimo njegov govor tela. Na taj način možemo stvoriti uslove za telefonski razgovor, pri čemu se razvijaju i veštine pisanja.

3. Interaktivne aktivnosti na času

- igre: morfosintaksičke, funkcionalne ili leksičke...
- zajedničko rešavanje problema: zadatak koji zahteva saradnju i stimuliše razgovor jer je iznet problem koji treba rešiti (npr. da se razreši neki kriminalistički film). Sledeći korak je realizacija nekog projekta koji podrazumeva više aktivnosti (npr. organizovanje nekog događaja, intervjua);
- diskusija;
- monolog.

Većinu ovih koraka student sledi na svom putu usvajanja jezika. Svaka od ovih tehnika nosi u sebi više ciljeva koji mogu i moraju da se prilagode karakteristikama pozorišta. Npr. dramatizacija, koja se koristi za uvežbavanje dobrog izgovora i intonacije, postaje vrlo kompleksna jer podrazumeva analizu teksta, a iznad svega dobro poznavanje jezika. Igra uloga je, nesumnjivo, tehnika koja se najbolje primenjuje pri upotrebi pozorišta u didaktici stranog jezika. Upotreba pozorišta može da bude efikasan instrument da se istovremeno vežbaju veštine primanja (razumevanje dramskog teksta), veštine stvaranja (pisanje scenarija) i veština govora (dijalog na osnovu scenarija).

2. Igra uloga u didaktici italijanskog jezika

Igra uloga je, dakle, simulacija i, kao takva, ona je tehnika učenja koja može da se koristi na različitim jezičkim nivoima studenata. Nije potrebno da studenti imaju dobre jezičke kompetencije jer je zabavna komponenta ove tehnike još neophodnija na nivou u kojem se oseća procep između jezika koji se tek usvaja i drugog ili stranog jezika koji treba tek usvojiti. Dobra *igra uloga* se sastoji iz tačne definicije konteksta i pravila, pri čemu treba voditi računa o prethodnim veštinama studenta. Ako se uvede složena i teža *igra uloga* spram mogućnosti čak i samo pojedinih studenata, aktivnost će se završiti blokadom studenata, ne samo zbog nemogućnosti da komuniciraju već i da se izvuku iz nevoljne situacije. Nasuprot tome, kada su zahtevi u skladu sa kapacitetom studenata, dijalog postaje autentičan, kreativan, brz i efikasan.

Početnom nivou više odgovara tehnika *preuzimanja uloga* jer se na taj način stiže

sigurnost u samostalnom izražavanju, koje – iako je vođeno i odgovara poznatom dijalogu – ipak uvodi nove elemente.

Igra uloga se, prema tome, zasniva na kreiranju dijaloga koji može biti na dijaloškoj osnovi ili po scenariju. U prvom slučaju studentima se daju detaljni opisi, fizički i psihički, osobe koju treba da igra. Što su informacije bogatije to su mogućnosti interpretacije i interakcija među studentima veće. Studentima treba dati dovoljno vremena da razviju moguće akcije svojih likova a da se pri tome ne definišu njihove interakcije. Trebalo bi da se dobije situacija koja je istovetna nekoj fiktivnoj komunikaciji. U drugom slučaju studentima se daje gotov scenario, koji su prethodno oni napisali uz upotrebu didaskalija i replika. Na ovaj način se postižu dva cilja: vežba pisanja i pamćenje teksta, što omogućava da se obrati pažnja na izgovor, intonaciju i uverljivost onoga što se govori.

U oba slučaja cilj je da se ostvari što originalnija komunikacija u definisanom kontekstu, koja treba da dovede studente do stepena improvizacije. *Igra uloga* se može učiniti još teatralnijom tako što se, pored interpretacije i improvizacije, može pisati i pravi scenario.

Obe ove didaktičke metode simulacije vode ka pozorišnom izvođenju, odnosno dramatizaciji ako se gleda sa stanovišta pisanja scenarija, režije i razvoja radnje. Što se ide ka višim jezičkim kompetencijama studenata sve više se približavamo pravom pozorištu.

3. Didaktika italijanskog jezika kroz upotrebu dramatizacije

U pozorišnim okvirima, dramatizacija je termin koji upućuje na prelaz od ideje, teme, scenarija ka pravom dramskom tekstu. Važna je transformacija onoga što se želi ispričati, radnje i osećanja, u dijalog i pozorišnu radnju. U tom smislu dramatizacija se može ostvarivati na različitim nivoima. Student može da uradi preliminarnu analizu teksta, priče, novele, bajke ili čak analizu novostvorenog teksta, da bi se zatim dramatizacija ostvarila kroz tipične faze *igre uloga*, brižljive prezentacije teksta, uz posvećivanje posebne pažnje intonaciji, fonetici i ritmu jezika.

Ako bismo želeli da prikažemo kako se dramatizacija primenjuje kao didaktički materijal, to se može najbolje videti u učenju pravila indirektnog govora. U tom slučaju se od studenata ne očekuje kreativnost, već pravilno razumevanje teksta i primena pravila transformacije indirektnog govora u direktni i, na kraju, realizacija dobijenog dijaloga.

Ovakva vežba je pogodna za srednji nivo poznavanja jezika, dok bi komplikovanije vežbe, poput dramatizacije priče koja se odvija u hipotetičkom periodu, odgovarale naprednom nivou. Na početku bi trebalo definisati, uz učešće cele grupe studenata, priču u kojoj bi likovi imali izbor između tri opcije. Ako izaberu prvu opciju radnja se završava na jedan način, da su izabrali drugu opciju radnja bi se završila na drugačiji način, itd. Sa mogućnošću da menjaju vreme radnje studenti mogu da eksperimentišu sa tri kategorije hipotetičkih rečenica. Vežba koja se sprovodi na taj način dozvoljava

da se pravila hipotetičkih rečenica uvedu još na početku, dok se zapisuje ideja priče, a tek na kraju dolazi do transformacije teksta kroz dramatizaciju.

Poslednji korak dramatizacije približava nas pravom pozorišnom komadu (ova vežba zahteva nivo visoke jezičke kompetencije). Studenti mogu da se oprobaju u pisanju scenarija i u njegovoj realizaciji: podeli uloga, učenju teksta, izvođenju komada na sceni. Ovakva vežba rezultira višestrukim dobitima, među kojima su: visok prag motivacije studenata; više puta se prelaze gramatičke, sintaksičke celine, naučeni izrazi; njihovo zadovoljstvo što su ostvarili nešto samostalno i originalno; sigurna zabava učesnika; te, na kraju, prikaz njihovog napretka tokom kursa.

4. Didaktika italijanskog jezika kroz pozorišnu kulturu

Jezički registri, izrazi i jezička autentičnost svojstvena dramaturgiji mogu biti odlično sredstvo za izučavanje govornog jezika (u isto vreme književnog) i lingvističkih promena koje se dešavaju u različitim epohama, a koje su kroz pozorište vrlo vidljive.

Pozorište se, dakle, može primeniti u nastavi italijanskog jezika na više načina (Gaoni, R., 1999):

- Pozorište kao istorija pozorišne književnosti: tekst.
Pisanje literarnih tekstova koji su namenjeni izvođenju na sceni, pri čemu mora da se vodi računa o scenskom prostoru i vremenu. Na taj način pozorišni komad traži brojna čitanja, što znači da analize kreću od jezika da bi se na kraju došlo do upoznavanja sa istorijom i kulturom.
- Pozorište kao istorija spektakla: režija.
Ne samo da je poznavanje razvoja istorije pozorišta povod za upoznavanje istorije Italije i njenog umetničkog bogatstva već je i način da se studenti upoznaju sa antičkim i modernim scenografijama (*Teatro Olimpico*), kostimima, maskama koje karakterišu italijansko pozorište, poput maske Arlekina. U takvom pristupu kulturi studentima se može otvoriti jedan poseban i fascinantan svet za istraživanje.
- Pozorište kao lokalna kultura: dijalekt.
Pozorište dozvoljava, ne suviše lako ali izuzetno zabavno, da upoznamo dijalekte različitih regija i gradova, onako kako su ih zapisali veliki pozorišni pisci. To može da bude polazna tačka za diskusiju o različitim lokalnim identitetima koji daju boju italijanskoj kulturi. Sa jedne strane se može raditi na odnosu nacionalnog i lokalnog identiteta, pridružujući tome geografiju i kulturu, a sa druge strane može se raditi na kontaktu različitih dijalekata italijanskog jezika.

Iako cela italijanska dramaturgija može da se koristi u nastavi italijanskog jezika, najbolji rezultati se postižu izučavanjem pozorišta devetnaestog veka, kako zbog jezi-

ka i dijalekta tako i zbog kulture. Navedena teorijska podela može se najbolje prikazati kroz primere trojice autora, a to su Akile Kampanile, Pirandelo i Pepino de Filipo.

Akile Kampanile je izabran kao primer za analizu pozorišnog teksta naročito zbog njegovih igri reči i upotrebe metafora i metonimije. Smatra se ocem apsurdna čija se čitava pozorišna tipologija zasniva na komici radnje i reči, što je teško predstaviti na sceni. Njegov jezik je potpuno italijanski, tj. bez dijalekata, jezičkih preokreta ili žargona što je tipično za komiku.

Kod Pirandela se suočavamo sa problemom režiranja komada i upotrebom didaskalija koje su kao vodiči kroz režiju i poetsku interpretaciju. Pirandelo je pisao didaskalije tako detaljno da su glumci mogli na najbolji način da odigraju scene, a čitaoci na najbolji mogući način da shvate radnju.

Treći primer su braća De Filipo, koji najbolje predstavljaju lokalni identitet, napuljsku kulturu devetnaestog veka. U pozorištu dijalekata studenti mogu da porede dijalekte, da uoče vezu sa standardnim italijanskim jezikom, kao i morfološke, sintaksičke i jezičke promene jedinstvene za svaki dijalekat. Misli se na oblike određenih članova (o na napuljskom; er na romanskom, itd.), skraćene oblike glagola u infinitivu, duple konsonante, eliziju... Pepino de Filipo se često igra sa dijalektom, izobličuje reči i stvara komične situacije koje su zanimljive studentima za analiziranje, ali se podrazumeva da imaju visok jezički registar.

*
*   *   *

Pozorište se u svim svojim oblicima može prilagoditi didaktici italijanskog jezika, što omogućava neverovatna otkrića i, pre svega, iznenađujuće rezultate. Iako postoje brojne studije o tehnikama primene pozorišta u nastavi, još uvek je to put koji treba krčiti. Ostaje, dakle, inicijativa na nastavnicima da eksperimentišu na ovom polju, koje predstavlja budućnost nastave italijanskog jezika stranim studentima.

Literatura:

- Balboni, P. E. (1994), *Didattica dell'italiano a stranieri*, Roma, Bonacci.
- Balboni, P. E. (1991), *Tecniche didattiche e processi d'apprendimento linguistico*, Padova, Liviana.
- Brown, G. e Yule, G. (1984), *Teaching the spoken language*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Danesi, M. (1998), *Manuale di tecniche per la didattica delle lingue moderne*, Roma, Armando.
- Di Pietro, R. J. (1987), *Strategic Interaction. Learning Languages through Scenarios*, New York, Cambridge University Press.
- Dolci, R. e Celentin, P. (2000), *La formazione di base del docente d'italiano per stranieri*, Roma, Bonacci.

- Gaoni, R. (1999), *Silenzio, si va in scena. Manuale di didattica teatrale e narrativa drammatizzata*, Torgiano (Pg), Calzetti Mariucci.
- Jones, K. (1982), *Simulation in Language Teaching*, Cambridge, Cambridge University Press,
- Krashen, S. D. (1983), *Principles and Practice in Second Language Acquisition*, Oxford, Pergamon.
- Livingston, C. (1982), *Role-Play in Language Teaching*, Londra, Longman, 1982.
- Novembri, G. e Rossi, Giacobbi O. (2006), *Oh che bel gioco! Recitare... cantare... giocare in lingua italiana. Con CD Audio*, Perugia, Guerra Edizioni Guru.
- Trombi, C. (1995), *Mente mani cuore. Proposte di unità didattica a livello multi e interdisciplinare ed esperienze di drammatizzazione nella scuola dell'obbligo*.
- Van Ments, M. (1999), *The Effective Use of Role Play: Practical Techniques for Improving Learning*, London, Kogan Page.

Didactique de l'italien par le théâtre

RÉSUMÉ: Le théâtre est la culture, la tradition, le jeu mais aussi le méthode d'enseignement qui s'utilise beaucoup, consciemment ou non, pour l'apprentissage des langues étrangères. Si l'on examine le théâtre comme un modèle pour la préparation des textes, écrits ou oraux, il serait nécessaire la méthodologie qu'est possible appliquer à tous les niveaux linguistiques en utilisant d'une part, les caractéristiques spécifiques du théâtre, comme le dialogue, monologue, la contextualisation; de l'autre l'avantage de la motivation et réduction de filtre affective. L'hypothèse présentée dans ce travail est la possibilité; et par conséquent la façon, d'adapter les caractéristiques théâtrales de textes à l'enseignement de l'italien comme la langue seconde ou étrangère. Cet article vise à montrer comment le théâtre ne peut pas être utilisé seulement comme le matériel d'enseignement, mais nous devons changer de méthode pour améliorer les compétences linguistiques des élèves.

MOTS CLÉS: *didactique, théâtre, jeux de rôle, dramatisation*